

REMZİ OĞUZ ARIK VE ANADOLUCU MİLLİYETÇİLİK

Özlem BÜLBÜL¹

Özet:

Milliyetçilik akımının Türkiye'deki tarihsel gelişimi söz konusu olduğunda bunun tek bir yoldan ibaret olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Aslında milliyetçiliği Türkiye ekseninde düşünmek bir anlamda da bu farklı bakış açılarının ortaya koydukları entelektüel birikimi göz önüne almayı gerektirir. Kültürel milliyetçilik tam da bu noktada yadsınamaz bir entelektüel duruşlar bütünü ifade ediyor. Milliyetçilik temelinde kültürel yoğunluklu bir bakışın egemen olduğu kültürel milliyetçilik söylemi açısından Türkiye'nin tarihsel ajandası oldukça zengindir. Anadolu, Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarından günümüze değin ideolojik platformda pek çok milliyetçilik söylemine ev sahipliği yapmıştır. Bu söylemlerden biri olan kültürel milliyetçiliğin Türkiye'deki tarihsel gelişiminde, Anadoluçuluk akımı pek çok açıdan önemli bir rol üstlenmiştir. Anadolu milliyetçiliği olarak da adlandırılan Anadoluçuluk akımı çerçevesinde birbirini bir anlamda takip eden üç entelektüel dalga olduğu söylenebilir. Bu çalışma, Türkiye'deki milliyetçilik akımlarının altın çağlarını yaşadıkları 1930'lu ve özellikle de 1940'lı yılların egemen Anadoluçuluk söylemini simgeleyen ikinci dalga Anadoluçuluk ve bu entelektüel duruşun önemli bir temsilcisi durumundaki Remzi Oğuz Arık'ın milliyetçilik anlayışı üzerine yoğunlaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Milliyetçilik, Anadoluçuluk, Remzi Oğuz Arık

Remzi Oğuz Arık and Anatolian Nationalism

Abstract:

Taking into consideration the historical development of nationalism in Turkey, it is not possible to claim that it followed a unique path. In fact, considering nationalism on the axis of Turkey needs in a way to take into account the intellectual accumulation these different perspectives put forward. At this point, cultural nationalism indicates an entirety of intellectual standings which are undeniable. The historical agenda of Turkey is rich with the cultural nationalist discourse that signified culturally extensive ideas on the basis of nationalism. Anatolia has been host to many nationalist discourses from

¹ Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Araştırma Görevlisi, ozlembulbul@gmail.com

the late era of the Ottoman Empire until today. The Anadoluculuk Movement, or Anatolian Nationalism, played a significant role in the historical development of one of the nationalist discourses, cultural nationalism. Within the Anadoluculuk Movement were three succeeding intellectual waves. This thesis concentrates on the second wave of the Anadoluculuk Movement throughout the 1930s and especially 1940s, the years that symbolized the golden age of nationalist currents in Turkey, and nationalist understanding of Remzi Oğuz Arık, who became a significant representative of this school of thought.

Keywords; Nationalism, Anadoluculuk, Remzi Oğuz Arık

ANADOLUCU MİLLİYETÇİLİK

Türkiye’de milliyetçiliğin tarihsel gelişimi söz konusu olduğunda bunu tek bir söylem etrafında değerlendirmek doğru olmaz. Milliyetçiliği Türkiye ekseninde düşünmek aslında bir anlamda bu farklı bakış açılarının ortaya koyduğu entelektüel birikimi göz önünde bulundurmaya gerektirir. Anadolu milliyetçilik, diğer bir deyişle *Anadoluculuk*, üzerinde durulması gereken bakış açılarından biridir. Her ne kadar Anadoluculuk akımı Kemalist milliyetçilik ve Türkçülük kadar Türkiye’nin entelektüel ajandasında geniş yankı uyandırmadıysa da, milliyetçiliğin Türkiye’deki gelişimine söylemsel düzeyde katkıda bulunması açısından önemlidir. *Anadoluculuk*’u kendi içinde üç temel entelektüel dalga üzerinden değerlendirmek mümkün.² Bunlardan ilki, Kurtuluş Savaşı yıllarında *Anadolu Mecmuası*³ etrafında toplanan, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Mükrimin Halil Yinanç’ın öncülük ettiği bir grup aydın tarafından dile getirilen milliyetçiliği ifade eder. Bunu takiben, Türkiye’de milliyetçiliğin altın çağı da diyebileceğimiz 1930’ların sonları ve özellikle de 1940’lı yıllarda Remzi Oğuz Arık ve Nurettin Topçu’nun yazılarında belirgin bir şekilde kendini gösteren ikinci dalga Anadoluculuk gelmektedir. Diğer bir Anadoluculuk dalgası ise, ilk ikisine kıyasla söylemsel açıdan bazı farklılıklar içeren, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Sabahattin Eyüboğlu ve Azra Erhat çevresinde gelişen *Mavi Anadoluculuk*’tur. Bu çalışma, ikinci dalga Anadoluculuk akımının önemli bir temsilcisi durumundaki Remzi Oğuz Arık’ın milliyetçilik anlayışı üzerine değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Milliyetçilik, özel olarak da Türk milliyetçiliği çerçevesinde Remzi Oğuz Arık’ın fikirlerini bütünsel bir şekilde yorumlamak ve aynı zamanda bazı benzerlik ve farklılaşma noktalarını yakalamak

² Seçil Deren, “Türk Siyasal Düşüncesinde Anadolu İmgesi” *Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Milliyetçilik*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekin, cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 533.

³ *Anadolu Mecmuası* Hilmi Ziya Ülken, Mükrimin Halil Yinanç, Mehmet Halid ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu’nun ortaklaşa çabaları sonucu ilk olarak 1923 yılında yayımlandı. Derginin yazarları arasında Şehabeddin Uzluk, Rauf Yekta, Mehmet Emin Erişirgil, Necip Asım, Feridun Nafiz Uzluk, Haydar Necip, Reşat Şemseddin Sirer, Hasan Cemil Tankut, Sadri Edhem yer alıyordu. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.144-145.

açısından, öncelikle 1930’lu ve 1940’lı yılların Türkiye’sinin milliyetçilik söylemlerine genel hatlarıyla değinmekte fayda vardır. Ancak bu ayrışmanın da öncesinde Türk milliyetçiliğinin tarihsel gelişimi açısından temel kırılma noktalarından olan Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarını vurgulamak gerekiyor. Balkan Savaşları Türk tarihinde azımsanmaması gereken bir rol oynamıştır. Hatta bir anlamda Milli Mücadele’nin Balkan Savaşları ile başladığını öne sürmek mümkün olabilir.⁴ Bu savaşlar sonucunda Osmanlı İmparatorluğu’nun Balkan topraklarını yitirmesiyle yeni bir ulusal kimlik inşa süreci başlamıştır. Bu süreç Türk milliyetçiliğinin temel motiflerini ortaya koyması ve Türk kimliği tartışmalarının gelişimi açısından önemlidir. Balkan Savaşları sonucunda Osmanlı topraklarında coğrafi anlamda oluşan daralma sonucu bir anlamda Avrupalı kimliği ile vedalaşmak durumunda kalan Osmanlı İmparatorluğu için her şey Anadolu’dur artık. Bu paralelde Balkan Savaşları’nı takip eden I. Dünya Savaşları ile birlikte Türk milliyetçiliği Anadolu odaklı bir gelişme seyri içine girmiştir. Bu dönemde değişik söylemler etrafında oluşan Anadoluçuluk hareketleri bir anlamda Türk milliyetçiliği için omurga işlevini görmüştür.

I. Dünya Savaşı ve öncesinde, bu savaşın provası olarak da ele alınabilecek, Balkan Savaşları yıllarını takip eden dönemde yaşanan Kurtuluş Savaşı deneyiminin de Türk milliyetçiliğinin pratikte ve teoride gelişmesinde katkısı inkâr edilemeyecek düzeyde olmuştur. I. Dünya Savaşı sırasında söylemsel anlamda ilk tohumları Türk Ocakları bünyesinde atılan Anadoluçuluk akımı dönemin Pan-Türkist ağırlıklı milliyetçiliğine bir alternatif olarak dikkat çekiciydi. *Küçük Türkçülük* veya *Türkiyecilik* adıyla da Türk milliyetçiliği çerçevesindeki tartışmaların farklı yollardan gelişmesine yol açan akımın⁵, ki o yıllar akımın henüz tam bir bütünlüğe kavuşmadığı yıllardı, o dönemdeki sözcülüğünü Türk Ocağı üyesi olan Nüzhet Sabit yapmaktaydı.⁶ Balkan Savaşları ile başlayarak ve I. Dünya Savaşı ile hız kazanarak İslamcılık ve Osmanlıcılık’ın büyük oranda söylemsel etkisini kaybetmesi ve Pan-Türkizmin ilk iki akım kadar olmasa da bir anlamda milliyetçi çevrelerde gözden düşmesi ile entelektüel çevrelerde Anadolu merkezli bir milliyetçilik anlayışı kendini göstermeye başladı. Aslında bu bir anlamda, I. Dünya Savaşı ile dağılan çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu’nun yerini alacak yeni politik topluluğun ideolojik düzeyde dışavurumuydu.⁷

Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte Türkiye’de resmi milliyetçilik payesini kazanan Kemalist milliyetçilik anlayışı ve bu anlayış çerçevesindeki toplum tasavvuru kendisiyle toplumdaki belirli milliyetçi çevreler arasına belirli sınırlar koymuştu. Her ne kadar bu sınırlar Cumhuriyet’in ilk yıllarında belirsiz bir hal olsa da, Kemalist milliyetçiliğin kendini “rasyonel, modern, medeni, ilerici, demokratik, birleştirici, onurlandırıcı, insancıl ve barışçıl” olarak tanımlaması onu bu dönemde

⁴ Zafer Toprak, “Cihan Harbi’nin provası Balkan Harbi”, *Toplumsal Tarih*, 104, Ağustos 2002.

⁵ Füsun Üstel, “Türk Milliyetçiliğinde Anadolu Metaforu”, *Tarih ve Toplum*, c. 19, 109 (1993), s.51.; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul, 1979, s.470.

⁶ Mithat Atabay, *İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’de Milliyetçilik Akımları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005, s.142.

⁷ Frank Tachau, “The Search For National Identity Among the Turks”, *Welt Des Islams* 8, 3, 1963, s.165-166.

marjinalize olmuş pek çok radikal milliyetçi söylemden ayırmaya yetiyordu. Kemalist millet inşa sürecinde Osmanlı İmparatorluğu döneminde hakim olan İslamcılık ve Türkçülük yerini ferdi ve kolektif kimliğin belirleyicileri olarak milliyetçilik ve medeniyetçiliğe bırakmıştı. Bu anlayışın uzantısı olarak Kemalist milliyetçi toplum tasavvurunda Batı düşüncesi ve hayat tarzının ön plana çıkarılma çabalarına ek olarak, Türkler'in Orta Asya kökenine yönelik vurguları ve bu paralelde dil ve tarih birliğine önem verildiği görülmektedir.⁸ *Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi*'ni de bu ideolojik kopuş ve yeni toplum tasavvuru ekseninde okumak anlamlı olacaktır. Kemalist milliyetçilik vatandaşlık ve toprak temelli Fransız tarzı milliyetçilik kavramlandırması ile Alman etnik temelli milliyetçilik anlayışını barındıran bir çizgiyi taşımakla beraber, *Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisinde* de açıkça dile getirilmekte olan milletin biricikliği ve sonsuz mevcudiyeti ekseninde vurgulara sahipti. Ayrıca bu vurgular kendini en berrak şekliyle resmi milliyetçiliğin ideoloğu olan Ziya Gökalp'in kültürel kimlik tanımlamasında buluyordu.⁹ Kendini laik olarak konumlandırmaya özen gösteren Kemalist milliyetçilik söylemi dinden radikal bir kopuşu gerçekleştirmenin yanı sıra, toplumdaki radikalleşmiş Türkçü akımlarla arasına mesafe koymayı da ihmal etmiyordu. Daha önce de belirttiğim üzere, Kemalist milliyetçilik ve bu radikalleşmiş Türkçü akımlar arasında dönem dönem değişen ve sınırları belirgin olmayan bir ilişki olsa da, genel hatlarıyla değerlendirildiğinde aslında bu bir çeşit gerilimi de yansıtmaktaydı. Örneğin, iki taraf arasında Cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda belirgin bir farklılaşmanın gözlemlenmesi daha olasılık dahilindeyken, II. Dünya Savaşı sırasında yönetimdekilerin Alman sempatisi paralelinde politikalar üretmeleri sonucunda Kemalist milliyetçilik savunucuları ile radikal Türk milliyetçisi çevrelerin bazı noktalarda ortak bir duruş sergiledikleri de oluyordu. Hal böyle iken, milliyetçi çevrelerin radikalizmi Kemalist çevreler açısından zaman zaman tolere edilebilir ve hatta bazı ideolojik gruplara karşı kullanılabilir hale geliyordu. Ancak II. Dünya Savaşı sonunda Almanya'nın yenilgisi ile beraber bu ilişki olumsuz bir mecraya doğru kaydı. Bu da en belirgin şekilde 18 Mayıs 1944'te başlayan Irkçılık-Turancılık davası ile dönemin gündeminde yer buldu. Kırktan fazla kişinin gözaltına alınarak sorgudan geçirilmesi ve bunlar arasından da yirmi üç kişi hakkında dava açılmasıyla sona eren bu davanın gerekçesi ise "yıkıcı bir ideoloji"yi yaymak ve bu ideolojinin siyasal amaçlarını gerçekleştirmek üzere yasadışı bir örgüt kurmak iddiasına dayandırılıyordu.¹⁰ Türkçü çevreler ile Kemalist yönetim arasındaki ilişkinin neredeyse kopma noktasına geldiği bu dönem zarfında bu çevreler toplumda iyiden iyiye marjinalleşmenin yanı sıra, rejim karşıtı olarak da etiketlenmişlerdi. *Anadoluculuk* etrafında bu dönemde Remzi Oğuz Arık ve Nurettin Topçu'nun başını çektiği bir grup aydın ise, her ne kadar Türkçü çevreler kadar açık bir Kemalist milliyetçilik eleştirisinde bulunmamış olsalar da onlar da bu

⁸ Ahmet Yıldız, "Kemalist Milliyetçilik", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekin, cilt:2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.222-223.

⁹ Tanıl Bora, "Nationalist Discourses in Turkey", *The South Atlantic Quarterly* 102:2/3, Bahar/Yaz 2003, s.437.

¹⁰ Günay Göksu Özdoğan, "Turan"dan "Bozkurt"a: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946), İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.89

olumsuzluktan paylarını almışlardı. Anadolu milliyetçiliğinin ikinci dalgasının yaşandığı bu yıllarda akımın öncülerinden Remzi Oğuz Arık da gözaltına alınanlar arasındaydı.

Anadolucu milliyetçilik, Kemalist milliyetçilik ve Türkçü çevreler arasında bir söylemsel konuma sahipti. Nihal Atsız ve Reha Oğuz Türkkan'ın sergiledikleri ırk temelli Türk milliyetçiliği anlayışı çizgisini hepten reddetmeseler de bir ölçüde yapmış oldukları vatan ve kültür vurgularıyla Kemalist milliyetçilik söylemini diğerleri kadar tedirgin edici bir söylemsel açılımı da barındırmıyorlardı. Daha çok kendisini 1940'lı yıllarda *Millet*¹¹ dergisi üzerinden yansıtan bu entelektüel dalga, Pan-Türkist akımlara karşı eleştirel duruşuyla ve Anadolu vurgusuyla dikkatleri çekiyordu. *Anadoluculuk*, Anadolu'yu üstüne basa basa Türk vatanı olarak kabul ederek radikal Türkçü akımlardan farklılığını ortaya koyarken, Kemalist milliyetçilik söylemi ile bu açıdan benzer bir yaklaşım sergiliyordu. Toprak vurgusu bu anlamda önemliydi. Ayrıca *volkish* eğilimlerin ağır bastığı kırsala dönük populist vurgusu ile de Kemalist söylemle bazı paydalarda buluşuyordu. Milliyetçi muhazakar bir ideolojik çerçevede değerlendirilmesi gereken Anadolu milliyetçilik, coğrafi vurgusu bir yana populist karakteriyle de resmi milliyetçilik söylemiyle eklemlenmeye uygun bir zemin yaratmaktaydı.¹² Ancak dini mistikleştirerek milliyetçilik anlayışının önemli bir bileşeni olarak sunmasıyla resmi milliyetçiliğinin seküler temelli hassasiyetlerine de dokunmuyor değildi. Dini mistisizmin uzantısı olarak milliyetçi mistik dilin yoğun olarak kullanıldığı *Anadoluculuk* çevresi bu paralelde milli şuuru uyandırmaya ayrı bir önem atfediyordu. Aslında din vurgusu Anadolu milliyetçilikte mistisizm üzerinden de ifadesini buluyordu. Tıpkı Türkçü akımın önderi durumundaki Nihal Atsız'ın "din gibi derin, tasavvuf gibi mistik bir sistem" diye dile getirmesi gibi.¹³

Anadolu milliyetçilikte somut vatan olarak Anadolu tasvirinin yanı sıra, tarih de milliyetçilik söyleminin önemli bir bileşeni durumundadır. Örneğin, Mükrimin Halil Yinanç tarihi "sadece Anadolu Türkleri tarihi" olarak dile getirirken milli tarihin başlangıcını Selçuklular'a dayandırır. Hatta öyle ki, *Anadoluculuk*'ta Selçuklu dönemi bir asr-ı saadet gibi kabul edilmektedir.¹⁴ Yine Yinanç'a göre Türk tarihi bir bütün içinde algılanmalıdır. Osmanlı Türkleri, Selçuklu Türkleri ve Karamanlı Türkler gibi bir ayrıma gitmek manasızdır. Bunlar hep birlikte ortak bir Türk kökenine sahip olup,

¹¹ *Millet* dergisi 1942-1944 yılları arasında Hüseyin Avni Göktürk ve Remzi Oğuz Arık tarafından yayımlanmaktaydı. Toplamda 23 sayıdan oluşan *Millet*, Anadolu milliyetçiliğinin temel dergisiydi. Derginin öne çıkan yazarları arasında Remzi Oğuz Arık, Hüseyin Avni Göktürk, Şevket Hatipoğlu, Sadi Irmak, Mehmet Kaplan, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Samet Ağaoğlu ve Mümtaz Turhan bulunuyordu. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında, Millet radikal Türk milliyetçiliği akımlarına yakın bir entelektüel çizgi sergiledi. Örneğin, faşizm ve Turancılık bu yıllarda derginin bazı yazarları tarafından sık sık referans olarak verildi. Günay Göksu Özdoğan, 2001, s.253-257; Mithat Atabay, 2005, s.220-221; Vedat Günyol, "Cumhuriyet Sonrası .Sanat ve Edebiyat Dergileri" *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.97-100.

¹² Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakarlık, İslamcılık*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1998, s.126

¹³ Tanıl Bora, "Türkiye'de Radikal Milliyetçi İdeolojinin Gelişme Seyri", *75 Yılda Düşünceler, Tartışmalar*, der.Mete Tunçay, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s.118 (Atsız, N., 1992c, s.115)

¹⁴ Tanıl Bora, age, s.123

Anadolu'da ortak bir tarih oluşturmuşlardır.¹⁵ Bu da Anadoluçuluk'un belirli bir coğrafya, Anadolu üzerinden milli tarihi kavramlaştırmasıdır. Bunun yanı sıra, Anadolu milliyetçilik anlayışında, vatan sevgisi paralelinde milli tarihe duyulan sevgi de kilit bir role sahiptir.

Tarihsel kader birliği de bir diğer önemli vurgusudur Anadolu milliyetçiliğinin. Burada önemle üzerinde durulması gereken bir husus da, Anadoluçular'ın tarihsel kader birliği üzerinden Ziya Gökalp'e karşı sergilemiş oldukları eleştirel duruştur. Gökalp'i Türk milliyetçiliğini *hars* üzerinden sınırlandırarak kavramsallaştırmakla eleştirirler. Anadoluçular'a göre, kültürün yanı sıra vatan ve ortak tarih vurgusu da Türk milliyetçiliğini anlamak için gereklidir.¹⁶ Bu açıdan Turancılık'ı tarihsel kader birliğini yok saymakla eleştirirler. Böylece Orta Asya kökenli tarih anlayışına sahip Pan-Türkist milliyetçilik kıyasıyla eleştirilir. Örneğin, Mükrimin Halil Yinanç'a göre, ortak tarih anlayışı vatani ifade eder. Bu nedendir ki, Anadolu'da yaşayan Türkler ile Orta Asya'daki Türkler'in hiçbir ortak tarihsel kader birliği olması olası değildir. Farklı kültürel tarihlere sahiptirler. Bu açıdan, Anadoluçular için, Turancılar'ın aksine, salt olarak ırk millet olmayı ifade etmez.¹⁷ Bu anlayış paralelinde Anadoluçular Kemalist milliyetçiliğinin kendini en açık şekliyle Türk Tarih Tezinde dışavuran tarih kavramsallaştırmasını da eleştirmektedirler. Anadoluçular için, Kemalist tarih anlayışının tersine, Anadolu'nun İslam öncesi dönemi Türk milliyetçiliğini değerlendirmede önemli bir dayanak oluşturmaz. Bu noktada Anadoluçuluk'ta İslam devreye girer. Anadolu milliyetçiliğinin tarih kavramsallaştırması İslami değerleri de hesaba katacak şekilde oluşturulmuştur. Bu anlayış çerçevesinde İslam öncesi Türk tarihi ancak ve ancak İslamiyet'le olan ilgi ve alakası üzerinden değerlendirilir. Anadoluçular'a göre, İslam en parlak günlerini Türkler'in Anadolu'daki egemenliği altında yaşamıştır. Türkler'in İslamla tanışması, İslam'ın Türkler'e katkısından ziyade Türkler'in İslam'a olan hizmetleri temelinde değerlendirilir. İslam Anadoluçuluk'ta milliyetçiliğinin vazgeçilmez bir tamamlayıcısı olmuştur. Bu açıdan İslam, Türklerin milliyetçi idealler etrafında birleşmesini sağlayan en temel motiflerden birini oluşturur. Görüldüğü üzere, Anadolu milliyetçilikte din oldukça kilit bir role sahiptir. Dolayısıyla, Anadoluçular din söz konusu olduğunda kendilerini Kemalist milliyetçilikle farklı bir yere koyarlar. Kemalist yönetimi de dine hakettiği değeri vermemekle eleştirirler. Onlar için din Türk kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle de Kemalist sekülerleşme hareketini pek çok yönden eleştirmekten geri kalmamışlardır.

Anadoluçular'ın milliyetçilik anlayışında kültür; ortak vatan, tarih ve din anlayışını bir anlamda tamamlamaktadır, ancak bundan daha da fazlasını ifade etmektedir. Kültür, onlar için Türk milliyetçiliğinin temel belirleyicisidir. Türkler Anadolu'da emsalsiz bir kültür meydana getirmişlerdir. Bu kültür bir yanı sıra da bu coğrafyanın, Anadolu'nun ürünüdür. Bu haliyle kültür, Türk milliyetçiliğinin asli unsurudur. Yerlilik ekseninde de değerlendirilmeye uygun bu söylem bir

¹⁵ Mükrimin Halil Yinanç, *Milli Tarihimizin Adı*, Hareket Yayınları, İstanbul, 1969, s.14-21

¹⁶ Uriel Heyd, *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1979, s.148

¹⁷ Mithat Atabay, "İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Milliyetçilik Akımları", s.150-151.

anlamda kültürel milliyetçi bakış açısının bir yansımasıdır. Bu ise beraberinde Müslüman olmayanlara ve Türk olmayanlara kültürel asimilasyonist bir çerçeveye üzerinden baktıklarının en somut göstergelerinden biridir. Diğer taraftan, her ne kadar Türkçü çevrelerle bazı noktalarda farklılaşsalar da, bazı ortak duruşları olduğu da gözden kaçmamalı. Kültür konusunun bir uzantısı olarak, Anadolu milliyetçileri de Türkçüler gibi Batılılaşmaya karşı büyük bir çekince ile yaklaşmaktaydılar. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Tanzimattan bu yana başlayan Batılılaşma hareketlerini aşırı olmakla eleştirirler. Örneğin, Anadolu fikriyatın öne çıkan isimlerinden Hilmi Ziya Ülken'e göre bu aşırılığın en belirgin yansıması o dönemde Tanzimat aydınının içinde bulunduğu ikilemdir.¹⁸ Batı'nın her yönden hayranı olup kendini topluma tümüyle kapatan Tanzimat aydınının Doğu'lu olarak sahip olduğu nitelikler bu süreçten fazlasıyla yara almıştır. Aslına bakılırsa bu o dönemin aydınları arasında Doğu/Batı ikilemi olarak etraflıca tartışılan ve Mehmet Akif/Tevfik Fikret taraftarlığı üzerinden en açık ifadesini bulan bir yaklaşımdı. Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber Tanzimat aydınına karşı getirilen kozmopolit olduğu yönündeki eleştiriler yerini Kemalist elitlere ve onların Batı eksenli yönetim anlayışına ve politikalarına karşı getirilen eleştirilere bıraktı. Batılılaşma çabalarına yönelik bu eleştirelliği en çok vurgulayan Anadolu'cular'dan biri de Nurettin Topçu'dur. Topçu, Batılılaşma yönünde girişilen çabaların Anadolu'yu felaketin eşiğine getirdiği iddiasındadır. Servet-i Fünun'dan Cumhuriyet'e uzanan dönemdeki Batılılaşma hareketlerini Batı'nın ruhsuz taklitçiliği olmakla eleştirir. Dahası, Topçu'daki bu Batıcılık eleştirisi Türk milliyetçilerinin düşünsel bir hareket noktası olan medeniyet/kültür ayrımını da aşarak, topyekün bir Batı reddiyesini yansıtır. Bu reddiyenin en önemli belirleyicileri endüstrileşme ve teknoloji karşıtlığıdır.¹⁹ Bunun sonucu olarak ise, keskin bir anti-kapitalist söylem gözlemlemek mümkündür yazılarında. Aslında Topçu'yu pek çok entelektüelden ayıran nokta da budur.

Anadolu milliyetçilik söyleminin milliyetçi muhafazakar çizgisinin bir diğer uzantısı da, muhafazakar populist bir dile sahip olmasıdır. Toplumsal özne olarak halka büyük görevler düşer. Öncelikle halk bir taraftan yüceleştirilir. Halk Türk milliyetçiliğinin bekçisidir, geleneklerin koruyucusudur. Hatta halk mistik bir dilin eşlik ettiği ıstırap vurgusu üzerinden kurbanlaştırılır.²⁰ İstırapın şuurunu içinde hisseden halk kutsaldır. Burada kutsallık ile anlatılmak istenen, mazlum olanın kutsallaştırılmasıdır.²¹ Türk sağ siyasetine söylemsel boyutta geçmişten bu yana göz ardı edilmemesi gereken bir ivme kazandıran mazlumluk söylemi Anadolu milliyetçilikte de yoğun bir

¹⁸ Hilmi Ziya Ülken, *Millet ve Tarih Şuuru*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1948, s.23-29.

¹⁹ Süleyman Seyfi Öğün, *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992, s.107-115.

²⁰ Tanıl Bora-Necmi Erdoğan, "Biz Anadolu'nun Bağrı Yanık Çocukları: Muhafazakar Populizm", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekin, cilt:5, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.632-633.

²¹ Açıkel'e göre, "kutsal mazlumluk", Türk sağını –ırkçı milliyetçi, devletçi-korporatist, liberal, muhafazakâr ayrımı yapmaksızın– tanımlayan en önemli ideolojik paydadır. Fethi Açıkel, "Kutsal Mazlumlukun' Psikopatolojisi", *Toplum ve Bilim*, c.70, Birikim Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.155.

şekilde görülür. Bu söylem oldukça işlevseldir, zira halk ıstırap şuuru üzerinden gerçek benliğine ve birliğine kavuşarak millet haline gelecektir.²² Diğer taraftan ise, Anadoluocular'ın popülist söyleminde halk bir anda tekinsizliğin kaynağı oluverir. Aranan saflık tam anlamıyla halkta da bulunmaz aslında. Çünkü halk da bu kozmopolitlikten nasibini almıştır. Bu nedenle de halka güvenilmez. Halkın bu millet topraklarına, kültürüne yabancılaşması sonucunda halk ne yapsa yeridir anlayışı hakim olur söyleme. Asıl görev yine halkın temsilcileridir. Halkın temsilciliğini ise populist seçkinler ve aydınlar yapacaklardır. Anadoluçulukta özellikle millet mistikleri üzerinden böylesi bir seçkinci anlayışın sergilendiğini görüyoruz. Anadoluocular'ın bu muhafazakar popülist söylemlerinin temelinde ise köye ve köylüye verdikleri önem yer alıyor. Aynı zamanda Kemalist halkçılık ideolojisi kapsamında da gözlemlenen köy üzerinden milleti tanımlama yaklaşımı Anadolu milliyetçilik söyleminde oldukça ağırlıklı bir konuma sahiptir. Anadoluçuluk'ta köy modernliğe karşı direniş cephelerini oluşturuyor. Modernliği geleneğin kaybedilmesi, bozulması olarak değerlendiren bu anlayış köyü ve köylüyü kirlenmemişliğin ve saflığın sembolü olarak yansıtıyor.²³ Özellikle şehir/köy ve bunun uzantısı olarak şehirli kadın/köylü kadın karşılaştırmaları oldukça fazla yer buluyor bu bakış açısında. Aile kavramına da oldukça önem verilen bu yaklaşımda, kadın adeta denetim altında tutulması gereken olarak yansıtılıyor, tıpkı modernliğin denetim altında olması gerektiğinin dile getirilişi gibi.²⁴

Anadoluocular sadece kültürel ve siyasi boyutta değil, aynı zamanda ekonomik yönden de köye ayrı bir önem atfediyorlardı. Özellikle bu yöndeki görüşlere dönemin öne çıkan dergilerinden olan *Dönüm*'de rastlamak mümkün.²⁵ Anadoluocular'ın şehirleşmeye karşı geliştirdikleri söylem beraberinde endüstrileşmeye karşı çekinceyi getiriyordu. Türkiye'nin endüstrileşmesine ve bu sürecin sonuçlarına şüpheyle yaklaşmaktaydılar. Onlar için endüstrileşme kırsalın sosyo-ekonomik yapısına büyük zararlar veriyordu. Köyden kente göçe de karşı olan Anadoluocular, aşırı sanayileşmenin köyün yapısını bozarken aynı zamanda göçe de neden olacağını belirtiyorlardı. Bu anlayış çerçevesinde köylü köyünde kalmalı ve kırsalın sahip olduğu geleneksel üretim ilişkileri korunmalıydı. Köylüler küçük zirai işletmelerde ürünlerini üretmeliydiler, böylece bu durum onları sanayileşmenin zararlarından koruyabilecekti. Anadoluocular'a göre, ulusal ekonominin tam anlamıyla işleyebilmesi için tarım, sanayi, taşımacılık ve ticaretin birbiriyle dengeli olması gerekiyordu. Sadece sanayileşmenin gelişmesi

²² Metin Çınar, *Anadoluçuluk ve Tek Parti CHP'de Sağ Kanat*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.157-158.

²³ Tanıl Bora-Murat Gültekingil, age., s.636-638.

²⁴ Tanıl Bora, "Analar, Bacılar, Orosular: Türk Milliyetçi-Muhafazakar Söyleminde Kadın", *Şerif Mardin'e Armağan*, der. Ahmet Öncü, Orhan Tekelioğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.242-245.

²⁵ *Dönüm* dergisi Şevket Raşit Hatipoğlu tarafından 1932-1940 yılları arasından yayımlandı. *Dönüm*'de yer alan görüşler köy ve köylü sorunları üzerine odaklanıyordu. Özellikle de Türk köylerinin ekonomik sorunları ele alınıyordu. Derginin öne çıkan yazarları arasında Şevket Raşit Hatipoğlu, Sait Tahsin Tekeli, Selahattin Batu, Necati Ziya, Mehmet Sadi, İbrahim Arif, Remzi Oğuz Arık, Kerim Ömer Çağlar ve Ali Kemal Yiğitoğlu bulunuyordu. Daha detaylı bilgi için bkz. Mithat Atabay, age., s.218

arzu ettikleri bir durum değildi.²⁶ Bu doğrultuda kırsalda makineleşmeye karşı da çekinceleri olan Anadolucular için tarım bir mekanizma değil ekonomik bir organizmaydı. Bu bağlamda, makineleşme ve dolayısıyla teknolojiye dair en radikal karşı çıkışın görüldüğü yazılar Nurettin Topçu'nun kaleminden çıkmıştır. Topçu "Sabanın sesini susturan", "ahlak ilahilerini boğan makine gıcırıları" diye düşüncelerini dile getirirken tam da bu belirtilen teknoloji düşmanlığını yansıtmaktadır.²⁷

Milliyetçi muhafazakar söylemi tanımlayan kilit yapı taşlarından biri de anti-komünist fikriyata olan bağlılıktır. Anadolucular için komünistler baş düşmandı. Tabii onlara ek olarak gayri Müslimler, gayri Türkler de şüpheyle yaklaşılmaya gerekenler arasındaydı. Bu dönemde anti-komünizm adeta milliyetçiliğin kendini tanımladığı en gözde ötekiydi. Dönemin milliyetçi dergilerinde bu yöndeki fikriyat hayli dikkat çekicidir. Dahası, Türk milliyetçiliğine öteki üzerinden kendini tanımlama imkanını veren bu fikriyat meşruiyetini bu topraklardan aldığı iddia etmekten de kaçınıyordu.

REMZİ OĞUZ ARIK

Milliyetçi muhafazakar söylemsel bütünlüğü Anadolu milliyetçi çerçevede yansıtanların başta gelenlerinden biri de Remzi Oğuz Arık'tı. Arık'ın bu kapsamdaki görüşlerini değerlendirmeden önce ana hatlarıyla yaşam öyküsüne değinmek bazı bağlantıları kurmak açısından faydalı olacaktır. Remzi Oğuz Arık, 15 Temmuz 1899'da Adana'nın Kozan köyünde dünyaya geldi. Babası o dönemin memurlarından olan Remzi'nin maddi yönden pek de rahat bir çocukluk geçirdiği söylenemez. Hayata gözlerini açtığı yıllar Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma dönemi olması itibari ile de yaşanan ekonomik sıkıntı aileyi fazlasıyla etkilemiştir. Öyle ki, Arık ailesinin içinde bulunduğu kötü yaşam şartları nedeniyle henüz dokuz yaşında olan Remzi ile annesi önce Selanik'teki ablasının yanına, daha sonra ise İşkodra'daki abisinin yanına yerleşirler. Küçük yaşta vatan özlemi ile tanışan Remzi, Selanik ve İşkodra'da kaldığı süre boyunca Balkan'larda II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle başlayan değişime tanıklık eder. Orada tanık olduğu politik çalkantılar küçük Remzi'nin belleğinde yerini alır ve bu edindiği deneyimlerin daha sonraki entelektüel duruşunda da etkisi olacağı kesindir.

Selanik'te kaldığı süreçte Yedigöller-1 Terakki Rüştüyesi'nde ilkokul eğitimi alır ve daha sonra da ablasının vefatı sonucunda İşkodra'ya abisinin yanına taşınmaları nedeniyle yarıda bırakmak durumunda kaldığı Ticaret Lisesi'ne kaydolar. Bir subay olan abisinin yanında İşkodra'da geçirdiği yılların Remzi'nin yaşamında ayrı bir önemi olmuştur. Balkan Savaşları sırasında bir Osmanlı şehrinin

²⁶ Mithat Atabay, "Anadoluculuk", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekin, cilt:4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.523-526.

²⁷ Süleyman Seyfi Öğün, *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, s.113

işgaline tanıklık eder. Abisinin de subay olması ve savaşla ilgili haberleri yakinen alması sonucu bu savaş durumu Remzi'yi oldukça derinden etkilemiştir. Daha sonra İşkodra'daki Osmanlı yenilgisi sonucu İstanbul'a taşınmak durumunda kalmışlardır.

Balkan Savaşları sonucu İstanbul'a gelen Remzi, eğitimine Mercan İdadisi'nde devam eder. Burada da yoksulluk Arık ailesinin yakasını bırakmaz ve Remzi okuldan boş kalan zamanlarında pek çok küçük çaplı işte çalışır. Bir süre İzmit Sultanisi'nde yatılı öğrenci olduktan sonra tekrar İstanbul'a döner ve burada Muallim Mektebi'ni bitirir. Bir taraftan yaşamın ona dayattığı ekonomik yükün altında çabalarken, diğer taraftan da Remzi bu yıllarda, henüz daha 14 yaşındayken, entelektüel konular üzerinde kafa yormaya başlar. İşte bu zamanlarda Remzi, dönemin milliyetçilerinin toplandığı Türk Ocakları'nı düzenli bir şekilde ziyaret etmeye başlar. Balkan Savaşları deneyimi sonucunda tanıştığı vatan, millet ve tarih kavramları Türk Ocakları ziyaretleriyle daha da pekişir zihninde. Bunların entelektüel yönelimlerindeki etkisi büyük olacaktır. Ayrıca Türk Ocakları'nda dönemin önde gelen milliyetçileriyle de tanışma imkanına kavuşur Remzi. Bunlardan biri de şair Mehmet Emin Yurdakul'dur.²⁸ Tüm bu süreç onu milliyetçi ideallere yakınlaştırır. Remzi, Türk Ocakları ziyaretleri sırasında, kısa süreli de olsa, dönemin hayli revaçta olan Turancılık akımından etkilenir. Hatta bu etkilenme sonucunda daha 19 yaşındayken Türk Ocakları'nın yayın organı olan Türk Yurdu'nda ilk eseri olan "Sancağım" başlıklı bir şiiri yayımlanır.²⁹

Remzi Oğuz Arık'ı entelektüel anlamda etkileyen bir diğer tarihsel gelişme ise Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'na girmesi ve bu süreçte İstanbul'un işgalidir. Daha önce Balkan Savaşları sırasında İşkodra'nın işgaline tanıklık eden Remzi'nin milliyetçi hissiyatı, İstanbul'un da işgaliyle birlikte iyice derinleşir. Hatta savaşa gönüllü asker olarak yazılır, ancak yaşadığı sağlık problemi nedeniyle bu mümkün olmaz. Bazı yazarlara göre, Remzi cepheye gitmek üzere Batum'a giden bir gemiye saklanır ama yakalanır.³⁰

Muallim Mektebi'nde lise eğitimini tamamlayan Arık, Darülfünun'da üniversite eğitimi almaya başlar. Burada felsefe eğitimi gördüğü sırada dönemin ünlü milliyetçi simalarından Hamdullah Suphi ve Fuat Köprülü ile iletişim kurma fırsatı bulur. Daha sonra Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik yapan Remzi Oğuz Arık'ı etkileyen bir diğer tarihsel gelişme hatta yaşamında entelektüel rotasını belirleyecek temel dönüşüm Kurtuluş Savaşı'dır. Öyle ki, ondaki Anadoluculuk fikriyatı temellerini bu yıllardan alır. Darülfünun'da felsefe eğitimini tamamlayan Arık, 1926 yılında devlet bursuyla arkeoloji yüksek tahsili yapmak üzere Fransa'ya gider. Hatta bazı yazarlara göre, bu alanda yurt dışına gönderilen ilk öğrencidir.³¹ 1926-1931 yılları arasında Paris'te kalır Remzi Oğuz Arık ve o yıllar ona

²⁸ H. Rıdvan Çongur, *Profesör Remzi Oğuz Arık*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s.19

²⁹ Hayati Tüfekçioğlu, "Remzi Oğuz Arık", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekinil, cilt:5, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.449-450.

³⁰ H. Emin Sezer, *Remzi Oğuz Arık*, Toker Yayınları, İstanbul, 1976, s.27

³¹ Ziya Bakırcioğlu, *Remzi Oğuz Arık'ın Fikir Dünyası*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2000, s.31

hem arkeoloji alanında teorik kazanımlar sağlamış hem de Batı kültürüyle tanıştırmıştır. Bir yandan da içindeki vatan hasreti onda daha da yoğun milliyetçi hissiyatlar oluşmasına neden olacaktır. Anadolu'ya duyduğu özlemi her fırsatta dile getirmektedir. Hatta öyle ki, Paris'te karşılaştığı Türk öğrencilere “Bugün Anadolu için ne yaptın?” diye soracak kadar yoğun milliyetçi hisler taşımaktadır.³² Paris'te geçirdiği yıllarda ayrıca Nurettin Topçu, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Reşat Şemseddin Sirer, Şevket Raşit Hatipoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Sedat Çumralı ve Mümtaz Turhan gibi dönemin önde gelen Türk milliyetçileriyle belirli bir yakınlaşma içindedir. Arık bu yıllarda Avrupa'daki ilk Türk Öğrenci Birliği'ni de kurmuştur.³³

Yurt dışında yüksek tahsil görmüş bir arkeolog olarak Anadolu'ya döndüğünde ise, Remzi Oğuz Arık içindeki o bitmek tükenmek bilmeyen vatan sevgisinin doğurduğu görev aşkıyla yurdun çeşitli yerlerindeki arkeoloji kazılarında çalışmaya başlar. Yer aldığı kazı çalışmalarından bazıları şunlardır: Truva-Çanakkale (1935), Çankırıkapı-Ankara (1937), Hacılar-Ankara (1939), Alaeddin Tepe-Ankara (1940). Aynı zamanda pek çok farklı şehirdeki kazıların da danışmanlığını yapmıştır. Türkiye'yi yurt dışındaki pek çok konferansta da temsil etmiş olan Arık, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde de bir süre akademisyenlik yapar. Ancak dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve Şevket Aziz Kansu ile arasında çıkan tartışma sonucu bu görevinden 1942'de istifa eder. 1947'de ise akademik çalışmalarına Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Sanat Tarihi kürsüsünü kurarak devam etmiştir. Daha sonra 1950'de Demokrat Parti'den Adana milletvekili olarak seçilince akademik kariyerine son vermiştir.

Arık, entelektüel yaşamında da bu süreç zarfında epey yol katetmiştir. Irkçılık-Turancılık davasında göz altına alınmasının yol açtığı 1944-1946 yıllarını saymazsak, 3 Nisan 1954'te ölümüne kadarki dönemde neredeyse her yıl yazıları çıkar. Anadolu vurgusunun yoğun olarak işlendiği yazıları Dönüm, Çığır, Millet, Hareket gibi dergiler başta olmak üzere dönemin pek çok milliyetçi dergisinde yayımlanır. Yazılarının bir derlemesi olarak Arık hayattayken yayımlanan iki kitabı da vardır: *Köy Kadını*³⁴ (1943) ve *İdeal ve İdeoloji*³⁵ (1947). 1954 yılında bir uçak kazası sonucu vefatının ardından ise yazıları Coğrafyadan Vatana (1956), Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz (1958), Gurbet-İnmeyen Bayrak (1968), Türk Gençliğine (1968), Milliyetçilik (1974), Meseleler (1974) ve Türk Sanatı (1975) başlıkları altında yayımlanır.

Remzi Oğuz Arık'ın entelektüel faaliyetlerle sınırlı kalmayan milliyetçiliği 1950'de DP milletvekilliğiyle aktif politikada da kendini gösterir. 1944 Irkçılık-Turancılık davasıyla Kemalist yönetimine karşı bir hayli yükselen eleştirel tavrı da DP'ye girmesinde önemli bir etken olmuştur. Ancak kısa bir süre sonra, 1952'de kırsala dönük politikalarını yetersiz gördüğü DP ile de yollarını

³² H.Emin Sezer, *Remzi Oğuz Arık*, s.32

³³ Hayati Tüfekçioğlu, “Remzi Oğuz Arık”, s.450

³⁴ Remzi Oğuz Arık, *Köy Kadını*, Millet Mecmuası Neşriyatı, Ankara, 1943

³⁵ Remzi Oğuz Arık, *İdeal ve İdeoloji*, Kurtulmuş Basımevi, İstanbul, 1947

ayırır Arık ve aynı yıl içinde Köylü Partisi'ni kurar. Kuruluş bildirgesinden de açıkça görüleceği üzere, Köylü Partisi köy ve köylüyü, Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişmesinin merkezine koymuştur. Köylülerin her yönden daha iyi şartlara kavuşturulması partinin nihai amacı olarak ifade edilmiştir.³⁶

Remzi Oğuz Arık'ın milliyetçilik anlayışını belirli bir sistematik çerçevesinde değerlendirebilmek amacıyla kendisinin milliyetçilik kavramsallaştırmasına başvurulacaktır. Arık'a göre, milliyetçilik iki temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar statik ve dinamik unsurlardır. Statik unsurlar, Arık'ın deyişiyle³⁷, bireyi ve toplumu denge içinde tutmaya yaramaktadır. Bunlar millet, vatan, tarih, dil ve dini kapsıyor. Dinamik unsurlar ise, Türk milliyetçiliğini geliştirmek bakımından her türlü unsuru kapsıyor. Bu anlamda bu çalışmada dinamik unsurlardan bilim ve teknoloji hakkındaki görüşleri değerlendirilecektir. Bunlara ek olarak milliyetçi muhafazakar söyleminin ayrılmaz bir parçası olarak anti-komünizm ve köycülük vurgusu üzerinde durulacaktır.

Milliyetçiliğin Statik Unsurları

Millet

Remzi Oğuz Arık için millet, soy aslına dayanan ve kültür birliğini benimsemiş insan kitlesidir.³⁸ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, Arık'ın millet kavramsallaştırmasında kültür unsuruna büyük bir vurgu vardı. Turancıların millet tasviri kadar olmasa da ırk da önemliydi onun için, ancak Türk kültürünü benimsemiş olmak şartıyla ırkı hesaba katmak gerekirdi. Ona göre milleti yalnız soy üzerinden tanımlamak, ki burada açıkça Turancılar'ı hedef aldığı görülmekte, tamamıyla bir belirsizliğin yansımasıydı. Kültür maneviyatı işaret ediyordu. Yine aynı şekilde, milleti yalnız kültür üzerinden tanımlamak da bir tehlikenin göstergesiydi. Ayrı ayrı soylardan gelenlerin de bu kültürü ne kadar benimseyeceği ayrı bir soru işareti olarak ifadelerine yansiyordu. Bu da bir bakıma millet realitesini tesadüfler üzerine kurmak değil miydi? Bu tanımlamalar doğrultusunda Remzi Oğuz Arık'ın ekalliyetler olarak ifade ettiği Türk ve Müslüman olmayan nüfusa bakışı oldukça dikkat çekiciydi.

“Ekalliyetlere, bu azlık şuuruna malik kalmakta ısrar eden ekalliyetlere bakınız. Dünyanın hiçbir yerinde bunlardan deha çıkmaz, ancak komiteci çıkar!...Bir vatani yaratmış olan ekseriyetlerin benliğine uymadıkça, onu benimsemedikçe ekalliyetlerin ne dil, ne din, ne sanat,

³⁶ “Türk içtimai bünyesinin temelini teşkil eden köy ve köylü hiç şüphesiz bütün sosyal meselelerimizin düğüm noktasıdır. Partimizin adı da bunu ifade etmektedir.” Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952*, Arba Yayınları, İstanbul, 1995, s.745

³⁷ Remzi Oğuz Arık, *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, Remzi Oğuz Arık'ın Eserlerini Yayma ve Anıtını Yaptırma Derneği Yayınları, Ankara, 1958, s.46

³⁸ Remzi Oğuz Arık, *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, s.29

ne siyaset aleminde deha yaratmasına ve böylece beşeriyetin mesaisine ibdana iştirak etmesine imkan yoktur.”³⁹

Azınlıklar konusundaki görüşlerini çoğu defa böylesi radikal çıkışlarla sergilemekten de çekinmiyordu: “*Kim ki bizimle birlik değildir, biliniz ki bize karşıdır!*” Arık’ın ifadelerinden de net olarak görüleceği üzere, azınlıklara karşı büyük bir şüpheyle yaklaşıyordu. Onlar bir tehlikenin ifadesiydi:

“Babanızdan kalmış ve sizin elinizde konforlu, emin bir hale girmiş evinize, dostunuz olarak gelen, sizin kurduğunuz hayat imkanından sonuna kadar istifade ederek gelişen, şişmanlayan ve para artıran birini tasavvur ediniz. Evinizin uğradığı şu veya bu tecavüzde ya habersiz kaçmış, ya sizin malınıza konmak için sizi arkadan vurmuş, yahut şu veya bu hesapla düşmanlarınızla birleşmiştir. Bu ‘sözde dost’a insanlık, kanun ne isim verir?’”⁴⁰

Türkiye’deki Müslüman Türk nüfusla Müslüman ve Türk unsurlarına sahip olmayan nüfus arasına keskin sınırlar koymaktaydı. Dahası Arık’a göre, azınlıklar azınlık bilincine sahip oldukça bu toplumun ilerlemesi imkansızdı. Hatta hayli ilginçtir ki, bu görüşlerine dayanak olarak demokrasiye göndermede bulunur. Demokrasi ekseriyetin reyine uymak demekti onun için. Bu ekseriyet de ancak ve ancak Müslüman Türk nüfus anlamına geliyordu. Böylece, demokrasiyi çoğunluk üzerinden tanımlıyordu ve her nedense azınlıkları kapsam dışı bırakmaktaydı.⁴¹

Daha önce de belirtildiği üzere, Remzi Oğuz Arık milleti tanımlarken onu ırkla sınırlı tutmanın eksik bir tanımlama olacağını ifade ediyordu. Bu ifadesinde Arık, Türkçü çevreler ve özellikle de Ziya Gökalp’le farklı bir yolda olduğunu vurguluyordu.⁴² Orta Asya Türklerinin aynı ırk özelliklerine sahip olmalarına rağmen, Anadolu Türkleri ile tarihsel kader birliği paylaşmadıklarını ve bu nedenle de Türkçülerin savunduğu gibi Türk milletinden sayılamayacaklarının altını özellikle çizmekteydi. Kültür bir tesadüfün eseri olamazdı. Kültür aynı vatan topraklarında yaşayanların oluşturduğu manevi değerlerin toplamıydı. Böylece Arık’a göre milleti meydana getiren ana unsurlar ırkın yanı sıra ortak vatan, ortak tarih ve ortak kader birliğinin sonucu olan kültürdü.

Vatan

Bir Anadolu milliyetçisi olarak Remzi Oğuz Arık, düşüncelerini ifade ederken mistik öğelerden sıklıkla yararlanmıştır. Bu mistik yoğunluğun en fazla gözlemlendiği yazıları ise vatani,

³⁹ Remzi Oğuz Arık, age., s.70

⁴⁰ Remzi Oğuz Arık, *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, s.70-71.

⁴¹ Age., s.70-71.

⁴² Ziya Bakırcıoğlu, *Remzi Oğuz Arık’ın Fikir Dünyası*, s.53-54.

Anadolu'yu tasvir ettiği yazılardır. Bu mistikleştirmenin bir göstergesi olarak Arık vatanın oluşması için birtakım dönüşümlere ihtiyaç olduğunu altını çizer:

“Bir memleketin coğrafyası ilk bakışta ne kadar aşağı, ne kadar zavallıdır! Bu coğrafya ister esrarlı dağlar, ister yalçın kayalar, ister cennet gibi ovalar, ister kuş uçup kervan geçmez bozkırlar olsun, insanın, hayvanın çiğnediği bir ölü alemdir...fakat bir gün gelir, insan ve hayvanın aynı kayıtsızlıkla çiğnediği bu coğrafya canlanır. İyinin ve kötünün, dostun ve düşmanın, insan ve hayvanın ayağı altında boyun eğen bu gövde silkinir, uçurum uçurum derinleşir, zirve zirve heybetle dikilir...hülasa bu cansız coğrafya bütün varlığıyla şahlanır, geçilmez uçurum, aşılmaz sınır olur...Çiğnenen şey baş tacı olmuştur; cansız ve tarafsız coğrafya vatan olmuştur...”⁴³

Yukarıdaki alıntıdan da görülebileceği üzere, Arık'ın fikriyatında vatan adeta kutsallaştırılmıştır. Bir mucizeden söz edercesine vatanın oluşumunu betimler. Hatta bir benzetme de yaparak bu süreci embryonun insana dönüşmesi olarak tanımlar. Ayrıca Arık Anadolu'nun vatana haline gelmesi için öncelikle ortak bir tarih anlayışının gelişmesi gerektiğini ifade eder. Ancak böylesi bir gelişme sonucunda basılan toprağın anlam taşıyacağını belirtir. Böylece topluluk damgasını toprağa vurmuştur. Artık belirsiz bir toprak parçası değildir söz konusu olan, toprak vatanlaşmıştır. Tarihsel kader birliğinin eşlik ettiği dinde, ahlakta ve dilde birlik bu sürecin parçasıdır. Bu noktada Remzi Oğuz Arık, dinin önemini özellikle vurgular. İslam Türkmenler'in Anadolu'ya gelişinin arkasındaki en önemli etkidir. Türkmenler'e adeta bir rehber görevi gören İslamın Anadolu'nun vatan olmasında da oldukça kilit bir rolü olmuştur.

Remzi Oğuz Arık, vatan ve topluluk kavramları arasında ruhani bir bağ kurmuştur. Bu öyle bir bağdır ki, insanlar vatan uğrunda kurbanlaştırılır. Burada ifadesini bulan daha çok muhafazakar populizmin mistik bir haleyle çevrili kendini kurbanlaştırma söylemidir.⁴⁴ Aynı zamanda bu ruhani bağ öylesine güçlüdür ki, topluluktan kimse vatanını terketmeye yanaşmaz.

“Vatana bu bağlanmanın yal teknesine sadık kalan köpeğin bağlılığına benzemediğini anlamak için şu hayali göz önüne getiriniz: Almanya'nın, İngiltere'nin Anadolu'dan daha ileride, mamur ve zengin olduğunu kim bilmez? Fakat memleketin çocuklarını toptan bu ileri, zengin ve mamur illere göçürmeyi akla getiren bulunur mu?”⁴⁵

⁴³ Remzi Oğuz Arık, *Coğrafyadan Vatana*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1959, s.1-2

⁴⁴ Tanıl Bora-Necmi Erdoğan, “Biz Anadolu'nun Bağrı Yanık Çocukları: Muhafazakar Populizm”, s.633

⁴⁵ Remzi Oğuz Arık, *Coğrafyadan Vatana*, s.8

Tarih

Kültürün bir bileşeni olarak tarih, Remzi Oğuz Arık fikriyatında milleti tanımlamak adına kilit bir kavramdır. Türkler millet olmak uğruna tarihte çeşitli aşamalardan geçmişlerdir. Arık, Anadolu tarihini 1071 Malazgirt Savaşı ile başlatır. Bu anlamda da Kemalist milliyetçilikle ayırır yolunu. 1071'den itibaren Türklerin vatanı olmuştur Anadolu. İslam ilk idealdir Türkler için bu aşamada. Aslında Arık için söz konusu tarih olduğunda bu Türk-İslam tarihi demektir. Bu tarih Anadolu'nun Selçuklu egemenliği altında olduğu dönemdir. Önceki dönemler ise ancak İslam'la ilişkilendirilebildiği vakit anlamlıdır Arık için. Bu dönemde idealleri uğruna Türkmenler Haçlı ordularıyla savaşmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu yıllarında ise Türklerin ideali artık Osmanlılık olmuştur. Tanzimat yılları bu idealin en yoğun olduğu yıllardır. Diğer taraftan, Balkan Savaşları önemli bir yer tutar Arık'ın milliyetçilik anlayışında. Bu savaşlardır ki, Türkler için deprem vazifesi görmüştür.⁴⁶ Türkler için bu adeta bir geçiş aşamasıdır. Arık, Türk milliyetçiliğinin ilk tohumlarını bu dönemde görür. I. Dünya Savaşı ise, Türkler'e Anadolu'daki Türk olmayan nüfusun ihanetini göstermiştir. Bu tarihsel gelişmenin de etkisiyle Türkçülük ön plana haline gelir. Ancak Kurtuluş Savaşı ile ki, Türk milliyetçiliği Türklerin ideali olmuştur. Arık'ın fikriyatında Kurtuluş Savaşı'nın çok özel bir yeri vardır. Arık bu savaşı Türk milliyetçiliği için dönüm noktası olarak görmektedir. Anadolu'da Kuva-i Milliye ruhu egemdir. Bu öyle bir coşkudur ki, Türk milliyetçiliği bir ideal olarak Türklerde nihayet yükselmiştir. Aynı zamanda Misak-ı Milli ile belirlenen sınırlar vatan olmuştur. Artık Anadolu insanı hor görülen olmaktan çıkmış ve asıl milleti meydana getirmiştir.⁴⁷

Remzi Oğuz Arık'ın milliyetçilik anlayışını besleyen en önemli damarlardan biri de ıstırap vurgusudur. Bu ıstırap anlatısı Arık'ın diline öylesine hakimdir ki, millet olmak ancak ıstırapın şuuruna varmakla mümkündür. Tüm idealler ıstırapa dayalıdır. Muhafazakar popülist söylemin bu mazlumluk vurgusu onun çoğu yazılarında yer bulur. En az dokuz yüz yıldır gurbet acısı çeken bu kitlenin her an uyanmasını, kendine gelmesini beklemektedir. Aslında sadece Anadolu halkı değil, bütün Şark dertlidir ona göre.⁴⁸

Dil

Milliyetçi ideolojinin temel unsurlarından olan dil, Remzi Oğuz'un yazılarında da ifadesini bulur. Arık'ın kültüre verdiği önemin bir uzantısı olarak dil, Türk milletinin oluşumunda kilit role sahiptir. Ona göre, Türkler tarih boyunca Türkçeye rakip üç temel dilin etkisi altında kalmışlardır. Öncelikle İslamiyet ve İslam kültürü ile tanışmaları nedeniyle Arapça Türkleri etkilemiştir. İkinci

⁴⁶ "Balkan Harbi denebilir ki, bizim gözümüzü açmak için deprem vazifesi gördü..." Remzi Oğuz Arık, *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, s.9

⁴⁷ Remzi Oğuz Arık, *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, s.22

⁴⁸ Tanıl Bora-Necmi Erdoğan, "'Biz Anadolu'nun Bağı Yanık Çocukları': Muhafazakar Populizm", s.633-634

olarak ise, Türkler'in Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yaptıkları fetihler sonucu Farsça, özellikle de yönetim alanında, Türkleri etkileyen bir dil olmuştur. Arapça ve Farsça'nın yanı sıra Türkler Rumca'nın da etkisini yaşamışlardır belirli bir süre boyunca.⁴⁹ Burada yine dine gönderme yapar Arık. Rumca her ne kadar Türkler arasında yaygın da bir zamanlar İslamiyet'e olan güçlü bağlılık sayesinde Türkçe bu dilin etkisinden kurtulmuştur. Burada Arık'ın ağırlıklı olarak Rumca Hıristiyanlık bağlantısını göz önünde bulundurarak ifadelerde bulunması da hayli çarpıcıdır. Diğer taraftan, Türkçenin Türk milliyetçiliğinde yekpare bir dil olarak etkisini önemsemesine karşın, resmi milliyetçilik söylemindeki dil anlayışından da oldukça farklı bir konumda yer alır. Cumhuriyetçi elitleri Anadolu'nun tarihinde konuşulan dillere yeterli hassasiyeti göstermemekle eleştirir.⁵⁰ Onun açısından dil gündelik yaşam deneyimlerinden bağımsız değildir. Bu anlamda da dilde arılaştırmayı bir grup elitin suni olarak ortaya koyduğu bir hareket olarak görür. Arık'a göre, soyadları da bu açıdan değerlendirilmelidir. Bu noktada 1934 Soyadı Kanunu'nu eleştirir. Bu kanunu Türk-İslam kültürüne aykırı bir gelişme olarak yorumlar.⁵¹

Din

Milliyetçiliğin statik unsurlarından biri olarak değerlendirdiği din, Arık'ın milliyetçiliğinde önemli bir referans noktasıdır. Din toplumda milliyetçiliği pekiştirici olarak işlev görür yazılarında. Aynı zamanda, din onun açısından toplumun ahlak çerçevesini belirlemektedir. Salt olarak din ne milletin kurucusu, ne de onu parçlayandır. Aslında İslam ona göre Türkler için hep bir birleştirme faktörü olmuştur. İslama dair değerler Türk kültür hayatında önemli bir rol oynar. Bu görüşleriyle de onun Türk-İslam kültürüne yaptığı vurgu açıkça kendini belli eder.

Remzi Oğuz Arık, İslamın rasyonalizm karşıtı bir din olmadığını ve bu yönüyle de Türkleri rasyonel düşünceden uzaklaştırmadığını ifade eder. İslam, ilerlemeye ve bilime uzak bir din değildir ona göre. Hatta tersine, İslam ve bilim birbirini bütünleyen olgulardır. Aslında buradan da görüldüğü üzere, Arık bilimi adeta dinselleştirmekte ve ona mistik özellikler atfetmektedir.⁵²

Milliyetçiliğin Dinamik Unsurları

Bilim ve Teknoloji

⁴⁹ Remzi Oğuz Arık, "Güzel Türkçemiz", *Türk Gençliğine*, Hareket Yayınları, İstanbul, s.38-39.

⁵⁰ Remzi Oğuz Arık, "Redhouse'dan Faydalanma", *Köy Kadını*, Millet Mecmuası Neşriyatı, Ankara, 1943, s.95

⁵¹ Remzi Oğuz Arık, "Bizim Gerçeklerimiz: Soyadları", *Millet*, 3, 1942, s.95-96.

⁵² Remzi Oğuz Arık, "İlimcilik", *Millet*, 11, 1943, s.321

Remzi Oğuz Arık her ne kadar bilimi milliyetçiliği geliştiren unsurlardan biri olarak ele alsada, bilimin hızlı bir şekilde her geçen gün ilerliyor olması onu tedirgin etmiştir. Yazılarında bilime karşı olan şüpheli bakışı kolayca gözlemlenebilir.⁵³ Toplumda artık ideale yeterince önem verilmemesini bilimin bu yükselişine bağlar. Dinin geçmişte toplum katında idealleştirilmesinin yerini artık bilimin bir ideal olarak benimsenmesi almıştır. Ancak, Arık'a göre bilim ne bir ideal ne de bir dindir. Burada bilimi bireyciliğe yol açmakla eleştirir. Bilim adamlarının sahip oldukları hırs nedeniyle toplumu değil ama ancak kendi faydalarını gözettiklerini savunur. İkinci olarak ise, bilimin bünyesinde muğlaklığı içerdiğini ve bu açıdan da toplum için sağlam bir bütünlük sağlayamayacağını ifade eder. Böylelikle, Arık'a göre bilim Türk milliyetçiliği için amaç değil araç olarak ele alınmayı hak etmektedir.

Bilimde Batı dünyasının egemenliğini kabul etmiş gibi görünse de, bu durum Türklerin ayakları yere basmayan bir Batı hayranı olmasını gerektirmez diye ifade eder. Batı hayranlığı sonunda bir milleti parçalanmaya kadar götürebilir. Hatta öyle ki, başka milletlerin sömürgeci haline dahi getirebilir.⁵⁴ Batı'ya ve onun bilimsel anlayışına çekinceyle yaklaşan Arık, her muhafazakâr Türk milliyetçisinin yaptığı gibi, savunmaya geçmekten de kendini alamaz. Eski Yunan medeniyetinin yükselişinden sonra 9. ve 10. Yüzyılda Anadolu'da bir ilk Rönesans gerçekleşir. Bu Türk-İslam medeniyetinin Rönesans'ıdır. Böylece Türk'lerin Türk-İslam medeniyeti üzerinden dünya medeniyetinin gelişmesine önemli katkıları olduğu sonucuna varır.⁵⁵

Daha önce de değinildiği üzere, Arık'ın dili ağırlıklı olarak mistik bir üslup sergiler. Bu söylemsel mistikleştirme kaynaklarından biri de, onun bilimi maddeye karşı ruhani bir çerçevede ele alıyor olmasıdır. Ruh bilgisi onun için maddenin bilgisinden önce gelir. Ayrıca, bilimin incelemelerinin kısmi olduğu ve bu anlamda da vatan, tarih ve kültürü açıklamada yetersiz kalacağını iddia eder. Tam da bu hususta milliyetçilik bu büyük boşluğu doldurmaktadır.⁵⁶

Anti-komünizm

Türk milliyetçiliğinin 1940 ve 1950'lerde kendini en yoğunluklu olarak ifade etme yollarından biri de anti-komünizm taraftarlığıydı. Bu dönem zarfında komünizm tüm Türk milliyetçileri için ortak düşmanın ifadesiydi. Hatta öyle ki, Türk milliyetçileri karşısında oldukları her düşüncüyü komünistlik propagandası olmakla suçlayabiliyorlardı.⁵⁷ Bu paralelde Remzi Oğuz Arık için komünizm Türk milliyetçiliğinin gizli düşmanıydı. Komünistler Türk toplumunu parçalama eğilimindeydiler ve dahası

⁵³ Remzi Oğuz Arık, "İlimcilik", *İdeal ve İdeoloji*, s.28-30.

⁵⁴ Remzi Oğuz Arık, "Bilim Zihniyeti", *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, s.46

⁵⁵ Remzi Oğuz Arık, "Alaturka-Alafranga", *Meseleler*, s.155

⁵⁶ Remzi Oğuz Arık, *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, s.63-64.

⁵⁷ Mehmet Ali Ağaoğulları, "Aşırı Milliyetçi Sağ", *Geçiş Sürecinde Türkiye*, der. İrvin Cemil Schick-Ahmet Tonak, Belge Yayınları, İstanbul, 1992, s.211

Türk milliyetçilerini faşist ve bilim düşmanı olmakla suçluyorlardı. Bu komünist “belası” toplumda öylesine büyük bir tehdit oluşturuyordu ki, Türk köyleri de Köy Enstitüleri üzerinden bundan nasibini almıştı. Bu noktada yine bir Kemalizm eleştirisi gözlemlenir Arık'ta. Kemalist yönetimin dönemin en çok dikkatleri üstünde toplayan eğitim atılımı olan Köy Enstitüleri onun için köyün dengesini bozmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bu haliyle, enstitüler köyde en saf haliyle bulunan milli bilincin düşmanlarıdır.⁵⁸

Sınıf çatışması olgusunu tümüyle reddeden ve anti-komünist bir dilin hakim olduğu yazılarında Remzi Oğuz Arık, aynı zamanda dönemin partisi Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) komünist tehlikeye karşı yeterli hassasiyeti göstermemekle eleştirir. Ona göre, bundan böyle CHP Kuva-i Milliye ruhunu taşımamaktadır ve hatta belirli kişilerin oynacağı durumundadır. Kemalist bürokrasi anlayışını oldukça ağır bir şekilde eleştiren Arık, yönetimdeki elitleri Türk insanını tanımamakla itham eder.⁵⁹ Böylece elit halk ikilemini sıklıkla yazılarında vurgulamaktan da çekinmez.

Popülist yaklaşımlar

Milliyetçi popülist neşriyatın en temel damarlarından biri olan “kırsal sorun” özellikle 1930'lu ve 1940'lı yıllarda gerek Kemalist gerekse de radikal Türkçü çevrelerde geniş yer buluyordu. Anadoluculuk da bu konuda oldukça zengin bir entelektüel birikime sahiptir. Remzi Oğuz Arık söz konusu olduğunda ise, köy ve köylüye dair sorunların sıklıkla yazılarında yer aldığını gözlemek mümkün. Aslında bunun da ötesinde, Arık Türk milliyetçilik anlayışını köy ve köylü üzerinden söylemleştirmişti demek iddialı olmayacaktır.

Remzi Oğuz Arık milletlerin iki temelden meydana geldiğini ifade eder. Bunlardan biri yerleşik, diğeri ise değişmeye açık olan unsurlardır. Milletlerin bu değişime açık unsurları, diğer milletlerin nitelikleri ile karışmaya açıktırlar. Bunlar sürekli olarak değişim içindedirler ve daha çok şehirlerde yaşayan memur, tüccar ve işçi kesimi tarafından temsil edilirler. Diğer taraftan, şehir dışında kalan yerler ise, milletin yerleşik olan unsurlarını oluştururlar ve bu anlamda milletin kökü olarak değerlendirilirler. Kırsalda yaşayan bu insanlar ortak bir tarihe sahip olmanın yanı sıra, değişimlere karşı da en korunaklı olanlardır. Milletin adeta sembolleridirler. Arık'a göre, Türk milletini ve milliyetçiliğini bu semboller etrafında değerlendirmek gerekir. Türk köyleri kendine özgü, otantik nitelikleriyle her anlamda kendine yeten ve hatta şehirlere de besleyen yerlerdir. Köyler milletlerin her yönden zenginlik kaynağıdır. Gerek ekonomik anlamda, gerekse de Türk kültürünün, geleneğinin yaşatıldığı yerler anlamında köylerin özel bir yeri vardır Türk milliyetçiliği için. Köyler milli değerlerin bekçisidirler adeta. Buna bağlı olarak da milli bilincin en yoğun olarak hissedildiği

⁵⁸ Remzi Oğuz Arık, “Komünizmle Savaş”, *Türk Gençliğine*, Hareket Yayınları, İstanbul, 1968, s.31-33.

⁵⁹ Remzi Oğuz Arık, “Türkiye’de Komünizm I”, *Komünizme Karşı Mücadele*, 14, 1951, s.6-7.

yerlerdir.⁶⁰ Hal böyle iken, köy kalkınması Türk milletinin üzerinde durması gereken en önemli konuların başında gelmektedir.

Şehirler ise, köylerin aksine, hiçbir şekilde kendi ayakları üzerinde duramayan yerleri ifade ederler. Her yönden köylere muhtaçtırlar. Ekonomik alanın yanı sıra, kültürel anlamda da şehirler büyük bir yetersizliğin yansımasıdır. Kozmopolit bir kültüre sahip şehirler, köyün geleneksel yapıyı koruyucu niteliğinin aksine, diğer milletlerden gelebilecek her türlü etkiye açıktırlar. Bu bağlamda da, Arık için köy demek istikrar demektir. Şehirli mekanın esiriyken, köylüler Türk toplumunun makineleşmeye karşı siperleridir adeta. Arık'taki bu köy/kent ikilemi en berrak ifadesini ise köy kadını/şehir kadını karşılaştırmasında bulur. Bu anlayış doğrultusunda köy kadını milletin saflığının, bozulmamışlığının timsalidir. Arık için gerçek anlamda Türk kadını köy kadını tarafından temsil edilir. O Türk milletinin üstün değerlerini bünyesinde barındıran bir hazinedir adeta.⁶¹ Türk milleti için büyük bir tarihsel misyona sahiptir Türk kadını. O millete dair tüm tarihsel geleneği bugünlere taşıyandır ve bu açıdan da Türk milletinin kültürel sembolüdür. Şehirli kadın ise *femme fatale*'in ta kendisidir.⁶²

Türk milliyetçi-muhafazakar bakış açısını değerlendirmek için referans verilecek konuların başında gelen bu şehirli kadın/Anadolu kadını kıyaslaması, görüldüğü üzere Arık'ın fikriyatına da oldukça egemendir. Bu çerçevede köylü kadını Remzi Oğuz Arık'ta her yönden örnek alınması gereken olarak ifadesini bulurken, şehirli kadın da zamanın kötülüğünü ve dünyanın yozlaşmışlığını bünyesinde barındıran ve cinsel açıdan da adeta bir hayat kadını nitelikleri sergilemekten kaçınmayandır. Türk kadınına örnek anne, eş ve baci üzerinden anlamlandıran bu milliyetçi muhafazakar anlayış kadına her açıdan şüpheyle yaklaşmaktadır. O her an baştan çıkarılmaya müsaittir. Bu anlamda da tekinsiz olarak addedilir.

SONUÇ YERİNE

Genel bir değerlendirme yapıldığında, Remzi Oğuz Arık Anadolu olmasının dışında, gerek resmi milliyetçi çevrelerle gerekse de radikal Türk milliyetçileriyle bazı ortak düşüncelere sahipse de aslında detaylı bir yorumlama sonucu nev-i şahsına münhasır denebilecek türden bir entelektüel portresi oluşturur. Bazı açılardan dönemin İslamcı düşünürlerine de yakın olan düşünceler öne sürmesine karşın, düşünceleri daha çok ılımlı bir seyirde kendini göstermiştir. Bu ılımlı bakış açısına bir istisna olarak II. Dünya Savaşı yılları ve Irkçılık-Turancılık davası öne sürülebilecek olsa dahi, radikalizm hiçbir şekilde onun milliyetçiliğinin ana eksenini oluşturmaz. Anadolu'yu merkeze alan,

⁶⁰ Remzi Oğuz Arık, "Köylerimiz ve Köycülüklerimiz", *Türk Gençliğine*, Hareket Yayınları, İstanbul, 1968, s.76-77.

⁶¹ Remzi Oğuz Arık, "Köy Kadını", *Köy Kadını*, Millet Mecmuası Neşriyatı, Ankara, 1943, s.5

⁶² Tanıl Bora, "Analar, Bacılar, Orosular: Türk Milliyetçi-Muhafazakar Söyleminde Kadın", *Şerif Mardin'e Armağan*, s.244-249.

sınırları belirli bir vatan anlayışı ve ortak vatan, ortak tarih, ortak kader birliği çerçevesinde tanımladığı kültür yoğunluklu bir millet anlayışını savunmaktadır. Bu doğrultuda, Anadolu'daki Türkleri birleştirici, milliyetçiliği pekiştirici bir öge olarak ele aldığı İslam dinine yapmış olduğu vurgular önemlidir. Aynı zamanda Türk kültürünün ve Türk geleneğinin yaşatıldığı yer olarak gördüğü köy de Arık'ın milliyetçiliğini anlamak açısından kilit bir konumdadır. Bu anlamda köy ve köylünün sorunları çerçevesinde toplanan popülist anlayışı, entelektüel duruşunu zenginleştirmenin yanı sıra, ortaya koyduğu Anadoluculuk milliyetçiliği anlayışını besleyen, göz ardı edilmemesi gereken bir unsurdur. Bütün bunların yanı sıra, 1950'de Demokrat Parti ile başlayan ve 1952'de kendi kurduğu Köylü Partisi'nde devam eden, gerilimlerle dolu bir siyasi yaşamı da olmuştur. Böylelikle Arık, Anadolucu milliyetçisi olarak savunduğu özgün fikirlerin yanı sıra, Türkiye'nin politik tarihinde de kendini her zaman hatırlatacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkel, Fethi. “Kutsal Mazlumluğun’ Psikopatolojisi”, *Toplum ve Bilim*, 70, Birikim Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- Ağaogulları, Mehmet Ali. “Aşırı Milliyetçi Sağ”, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, der. İrvin Cemil Schick-Ahmet Tonak, Belge Yayınları, İstanbul, 1992
- Arık, Remzi Oğuz. “Köylerimiz ve Köycülüklerimiz”, *Türk Gençliğine*, Hareket Yayınları, İstanbul, 1968
- Arık, Remzi Oğuz. “Komünizmle Savaş”, *Türk Gençliğine*, Hareket Yayınları, İstanbul, 1968
- Arık, Remzi Oğuz. *Coğrafyadan Vatana*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1959
- Arık, Remzi Oğuz. *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*. Remzi Oğuz Arık’ın Eserlerini Yayıma ve Anıtını Yaptırma Derneği Yayınları, Ankara, 1958
- Arık, Remzi Oğuz. “Türkiye’de Komünizm I”, *Komünizme Karşı Mücadele*, 14, 1951
- Arık, Remzi Oğuz. *İdeal ve İdeoloji*. Kurtulmuş Basımevi, İstanbul, 1947
- Arık, Remzi Oğuz. *Köy Kadını*. Millet Mecmuası Neşriyatı, Ankara, 1943
- Arık, Remzi Oğuz Arık. “Redhouse’dan Faydalanma”, *Köy Kadını*, Millet Mecmuası Neşriyatı, Ankara, 1943
- Arık, Remzi Oğuz. “İlimcilik”, *Millet*, 11, 1943
- Arık, Remzi Oğuz Arık. “Köy Kadını”, *Köy Kadını*, Millet Mecmuası Neşriyatı, Ankara, 1943
- Arık, Remzi Oğuz. “Bizim Gerçeklerimiz: Soyadları”, *Millet*, 3, 1942
- Arık, Remzi Oğuz. “Güzel Türkçemiz”, *Türk Gençliğine*, Hareket Yayınları, İstanbul
- Arık, Remzi Oğuz. “Alaturka-Alafranga”, *Meseleler*
- Atabay, Mithat., *İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’de Milliyetçilik Akımları*. Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005
- Atabay, Mithat. “Anadoluculuk”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*. der. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, cilt:4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002
- Bakırcıoğlu, Ziya. *Remzi Oğuz Arık’ın Fikir Dünyası*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2000
- Bora, Tanıl. “Analar, Bacılar, Orosplar: Türk Milliyetçi-Muhafazakar Söyleminde Kadın”, *Şerif Mardin’e Armağan*, der. Ahmet Öncü, Orhan Tekelioğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005
- Bora, Tanıl. “Nationalist Discourses in Turkey”, *The South Atlantic Quarterly* 102:2/3, Bahar/Yaz 2003
- Bora, Tanıl - Erdoğan, Necmi. “‘Biz Anadolu’nun Bağrı Yanık Çocukları’: Muhafazakar Populizm”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, cilt:5, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003

- Bora, Tanıl. “Türkiye’de Radikal Milliyetçi İdeolojinin Gelişme Seyri”, *75 Yılda Düşünceler, Tartışmalar*, der.Mete Tunçay, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999
- Bora, Tanıl. *Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakarlık, İslamcılık*. Birikim Yayınları, İstanbul, 1998
- Çınar, Metin. *Anadoluculuk ve Tek Parti CHP’de Sağ Kanat*. İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Çongur, H. Rıdvan. *Profesör Remzi Oğuz Arık*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001
- Deren, Seçil. “Türk Siyasal Düşüncesinde Anadolu İmgesi” *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002
- Günyol, Vedat. “Cumhuriyet Sonrası .Sanat ve Edebiyat Dergileri” *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*. Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984
- Heyd, Uriel. *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1979
- Öğün, Süleyman Seyfi. *Türkiye’de Cemaatiçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*. Dergah Yayınları, İstanbul, 1992
- Özdoğan, Günay Göksu. “Turan”dan “Bozkurt”a: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946). İletişim Yayınları, İstanbul, 2001
- Sezer, H. Emin. *Remzi Oğuz Arık*. Toker Yayınları, İstanbul, 1976
- Tachau, Frank. “The Search For National Identity Among the Turks”, *Welt Des Islams* 8, 3, 1963
- Toprak, Zafer. “Cihan Harbi’nin provası Balkan Harbi”, *Toplumsal Tarih*, 104, Ağustos 2002
- Tunaya, Tarık Zafer. *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952*. Arba Yayınları, İstanbul, 1995
- Tüfekçioğlu, Hayati. “Remzi Oğuz Arık”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, cilt:5, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991
- Ülken, Hilmi Ziya. *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*. Ülken Yayınları, İstanbul, 1979
- Ülken, Hilmi Ziya. *Millet ve Tarih Şuuru*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1948
- Üstel, Fusun. “Türk Milliyetçiliğinde Anadolu Metaforu”, *Tarih ve Toplum*, c. 19, 109, 1993
- Yıldız, Ahmet. “Kemalist Milliyetçilik”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, der. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, cilt:2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001
- Yinanç, Mükrimin Halil. *Milli Tarihimizin Adı*. Hareket Yayınları, İstanbul, 1969